

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

ՀՀ վերաքննիչ վարչական
դատարանի որոշում

Վարչական գործ թիվ **ՎԴ/10808/05/23**
2026թ.

Վարչական գործ թիվ ՎԴ/10808/05/23

Նախագահող դատավոր՝ Հ. Խաչատրյան
Դատավորներ՝ Ա. Հարությունյան
Մ. Մելքումյան

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ
ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի վարչական պալատը
(այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան) հետևյալ կազմով՝

<i>նախագահող</i>	Հ. ԲԵԴԵՎՅԱՆ
<i>զեկուցող</i>	Ք. ՄԿՈՅԱՆ
	Ա. ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ
	Լ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ
	Ռ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ

2026 թվականի ապրիլի 03-ին

գրավոր ընթացակարգով քննելով ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի վճռաբեկ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի 11.04.2025 թվականի որոշման դեմ՝ վարչական գործով ըստ հայցի «Սիրիուս 2021» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության (այսուհետ՝ Ընկերություն) ընդդեմ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի (այսուհետ՝ Կոմիտե)՝ 24.11.2023 թվականի թիվ 4242382 արձանագրությունը վերացնելու պահանջի մասին,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

1. Գործի դատավարական նախապատմությունը.

Դիմելով դատարան՝ Ընկերությունը պահանջել է անվավեր ճանաչել Կոմիտեի 24.11.2023 թվականի թիվ 4242382 արձանագրությունը:

ՀՀ վարչական դատարանի (դատավոր Ա. Դիլբարյան) (այսուհետ՝ Դատարան) 12.09.2024 թվականի վճռով հայցը բավարարվել է:

«Վերաքննիչ վարչական դատարանի (այսուհետ՝ Վերաքննիչ դատարան) 11.04.2025 թվականի որոշմամբ Կոմիտեի վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, և Դատարանի 12.09.2024 թվականի վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

Սույն գործով վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել Կոմիտեն (ներկայացուցիչ Արման Մնացականյան):

Վճռաբեկ բողոքի պատասխան է ներկայացրել Ընկերությունը (ներկայացուցիչ Սամվել Ալեքսանյան):

2. Վճռաբեկ բողոքի հիմքը, հիմնավորումները և պահանջը.

Սույն վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքի սահմաններում՝ ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

Վերաքննիչ դատարանը խախտել է «Հարկային օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը, «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածը և «Վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածը:

Բողոք բերած անձը նշված պնդումը պատճառաբանել է հետևյալ փաստարկներով.

Վերաքննիչ դատարանն անտեսել է, որ տվյալ դեպքում ո՛չ «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքով, ոչ էլ ՀՀ հարկային օրենսգրքով բացառություններ սահմանված չեն, որոնց համաձայն ՀՀ հարկային օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի իմաստով երրորդ անձանց տվյալները կարող են մշակվել առանց վերջիններիս համաձայնության:

Բացի այդ, որ Դատարանի դիրքորոշմամբ նշված խախտումն արձանագրող անձանց վերաբերող տվյալների առկայությունը բացի այն, որ օրենքով սահմանված պահանջ չէ, այլև ինքնանպատակ է, քանզի էական չէ, թե կոնկրետ ում կողմից է արձանագրվել խախտումը, էականը խախտման փաստի վերաբերյալ տեղեկատվության ստացումն է: Հետևաբար, Վերաքննիչ դատարանը, պատասխանողի կողմից ներկայացված ապացույցը գնահատելիս հաշվի չառնելով «Անձնական տվյալների պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի կարգավորումները, ձախողել է ՀՀ վարչական դատարավորության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածով սահմանված ապացույցների գնահատման գործընթացը՝ որպես վերջնարդյունք կայացնելով ոչ իրավաչափ դատական ակտ:

Վերոգրյալի հիման վրա՝ բողոք բերած անձը պահանջել է բեկանել Վերաքննիչ դատարանի 11.04.2025 թվականի որոշումը և փոփոխել այն՝ հայցն ամբողջությամբ մերժել կամ գործն ուղարկել ստորադաս դատարան՝ ամբողջ ծավալով նոր քննության՝ սահմանելով նոր քննության ծավալը:

2.1. Վճռաբեկ բողոքի պատասխանի հիմնավորումները.

Վերաքննիչ դատարանն իրականացրել է գործի բազմակողմանի և օբյեկտիվ քննություն, գնահատել է վարչական վարույթում առկա բոլոր ապացույցները ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածով սահմանված կարգով, ինչի արդյունքում հանգել է ճիշտ հետևության, որպիսի պայմաններում Կոմիտեի ներկայացրած վճռաբեկ բողոքն ամբողջությամբ անհիմն է և ենթակա մերժման:

3. Վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստերը.

Վճռաբեկ բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեն հետևյալ փաստերը.

1) Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային հասցեին 10.07.2023 թվականին ուղարկվել է էլեկտրոնային նամակ, որում նշված է եղել հետևյալը. «Ձեզ գրում եմ հայտնելու այն մասին, որ մի քանի օր առաջ Մեզա Մոլլ-ի White Collection խանութից կատարել եմ գնումներ, 40.000 դրամի չափով, սակայն չեմ ստացել ՀԴՄ կտրոն և սա առաջին դեպքը չէ, որ աշխատակիցները չեն տրամադրում ՀԴՄ կտրոններ: Կցանկանայի, որ այս հարցը կարգավորվեր» (**հատոր 1-ին, գ.թ. 96**):

2) Կոմիտեի հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության հարկային տեսչություն-վարչության պետի 20.10.2023 թվականի թիվ 4242382 հանձնարարագրով Կոմիտեի հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության հարկային տեսչություն վարչության փոքր հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության թիվ 5 բաժնի հարկային տեսուչներին հանձնարարվել է Ընկերությունում իրականացնել հսկիչ գնում՝ հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառության և (կամ) հսկիչ դրամարկղային մեքենաների միջոցով դրամական հաշվարկների համար սահմանված կարգերի ու կանոնների պահանջների պահպանումն ուսումնասիրելու նպատակով. հանձնարարագրում որպես հսկիչ գնման իրականացման իրավական հիմք նշվել է ՀՀ հարկային օրենսգրքի 343-րդ հոդվածը, 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը (**հատոր 1-ին, գ.թ. 94-95**):

3) Կոմիտեի հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության հարկային տեսչություն-վարչության 24.11.2023 թվականի թիվ 4242382 արձանագրության համաձայն՝ հարկային տեսուչ Նաթելա Մաթոսյանի կողմից 24.10.2023 թվականին՝ ժամը 13:32-ին, ևս կատարվել է հսկիչ գնում՝ 5000 ՀՀ դրամի չափով, գումարը չի մուտքագրվել հսկիչ դրամարկղային մեքենա և չի տրամադրվել համապատասխան գումարի հսկիչ դրամարկղային կտրոն:

Վերոգրյալի արդյունքում թիվ 4242382 արձանագրությամբ Ընկերությանը գանձման է առաջադրվել ՀՀ հարկային օրենսգրքի 416-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված չափով տուգանք (**հատոր 1-ին, գ.թ. 83-86**):

4. Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումները.

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ սույն գործով վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը պայմանավորված է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված հիմքի առկայությամբ՝ նույն հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետի իմաստով, այն է՝ առերևույթ առկա է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտում, քանի որ բողոքարկվող դատական ակտը կայացնելիս Վերաքննիչ դատարանի կողմից ՀՀ հարկային օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի խախտման արդյունքում թույլ է տրվել դատական սխալ, որը խաթարել է արդարադատության բուն էությունը, և որի առկայությունը հիմնավորվում է ստորև ներկայացված պատճառաբանություններով.

Սույն գործով վճռաբեկ բողոքի քննության շրջանակում Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ ներքոշարադրյալ հարցադրմանը՝ վերահաստատելով նախկինում արտահայտված իրավական դիրքորոշումը.

- արդյո՞ք հարկ վճարողի կողմից կատարված հնարավոր իրավախախտման վերաբերյալ երրորդ անձի կողմից էլեկտրոնային եղանակով ներկայացված բողոքը կարող է դիմել որպես բավարար հիմք՝ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող ՀՀ հարկային օրենսգրքի 345-րդ հոդվածով սահմանված հսկիչ գնում իրականացնելու համար:

ՀՀ Սահմանադրության 11-րդ հոդվածով ամրագրված է, որ Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական կարգի հիմքը սոցիալական շուկայական տնտեսությունն է, որը հիմնված է մասնավոր սեփականության, տնտեսական գործունեության ազատության, ազատ տնտեսական մրցակցության վրա և պետական քաղաքականության միջոցով ուղղված է ընդհանուր տնտեսական բարեկեցությանը և սոցիալական արդարությանը:

ՀՀ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի օրինական հիմքով ձեռք բերած սեփականությունն իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու և տնօրինելու իրավունք:

Միաժամանակ ՀՀ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է մուծել օրենքին համապատասխան սահմանված հարկեր, տուրքեր, կատարել պետական կամ համայնքային բյուջե մուտքագրվող պարտադիր այլ վճարումներ:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը 30.01.2013 թվականի թիվ ՍԴՈ-1073 որոշմամբ արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ սեփականության պաշտպանությանն ուղղված սահմանադրական և միջազգային իրավական դրույթները չեն խոչընդոտում պետության՝ այնպիսի օրենքներ կիրառելու իրավունքին, որոնք նա անհրաժեշտ է համարում ընդհանուր շահերին համապատասխան սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու կամ հարկերի կամ մյուս գանձումների կամ տուգանքների վճարումն ապահովելու համար:

Անդրադառնալով տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքի և հարկեր մուծելու ու պետական բյուջե մուտքագրվող այլ վճարումներ կատարելու պարտականության սահմանադրաիրավական բովանդակությանը՝ հարկ է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորված տնտեսական գործունեության ազատությունն ու ազատ տնտեսական մրցակցությունն իրավաբանորեն երաշխավորված հնարավորություն է ապահովում անձանց (տնտեսավարող սուբյեկտների) համար ազատորեն օգտագործելու սեփական ընդունակություններն ու զույքն օրենքով չարգելված տնտեսական գործունեություն իրականացնելու համար: Միաժամանակ, այդ ազատության սկզբունքը բացարձակ չէ և ինչպես պետության, այնպես էլ տնտեսավարող սուբյեկտների առջև դնում է կոնկրետ պարտականություններ: Այսպես, պետության հիմնական գործառույթն է ապահովել այդ ազատության երաշխավորման անհրաժեշտ իրավական և տնտեսական պայմաններ, իսկ տնտեսավարող սուբյեկտների պարտականությունն է իրենց գործունեությունը ծավալել օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ու շրջանակներում,

այդ թվում՝ օրենքով սահմանված կարգով ու չափով մուծել հարկեր, տուրքեր, կատարել պարտադիր այլ վճարումներ: Այն սահմանադրաիրավական պարտականություն է, որը պայմանավորված է հասարակության ու պետության համար դրա կենսական կարևորությամբ ու նշանակությամբ (տե՛ս, ՀՀ սահմանադրական դատարանի 18.02.2014 թվականի թիվ ՍԴՈ-1139 որոշում):

ՀՀ վճարելի դատարանն իր որոշումներից մեկում արձանագրել է, որ հարկերի, տուրքերի և պարտադիր այլ վճարների սահմանումը և նշված դրամական պարտավորությունների պատշաճ կատարումը պետության ֆինանսատնտեսական առումով կայունության երաշխիքներից մեկն է, որի հաշվառմամբ էլ պետությունը լիարժեք իրավասու է իրավական հարկադրանքի միջոցների դիմելու օրենքով նախատեսված հիշյալ պարտականությունը չկատարելու պարագայում, որպիսի լիազորության իրացումն ամենևին չի հանգեցնում անձի սեփականության իրավունքի խախտման, իսկ իրավական հարկադրանքի միջոցի սահմանումն օրենսդրական կարգավորումներով հստակ նախատեսված ընթացակարգի, մասնավորապես՝ իրավասու մարմինների կողմից իրականացված ստուգումների հետևանքն է (տե՛ս, «ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ» ՍՊԸ-ն ընդդեմ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի՝ թիվ ՎԴ/5980/05/20 վարչական գործով ՀՀ վճարելի դատարանի 07.04.2025 թվականի որոշումը):

Հարկային հարաբերությունների, այդ թվում՝ հարկային հսկողության իրավական կարգավորումն իրականացվում է ՀՀ հարկային օրենսգրքով:

Այսպես՝ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող խմբագրությամբ ՀՀ հարկային օրենսգրքի (այսուհետ՝ Օրենսգրք) 328-րդ հոդվածի համաձայն՝

1. Հարկային հսկողությունը հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների կատարման նկատմամբ պետական հսկողությունն է՝ հարկային մարմինն վերապահված լիազորությունների շրջանակներում հարկային մարմնի (պաշտոնատար անձանց)՝ Օրենսգրքով նախատեսված գործողությունների ամբողջությունը: Օրենսգրքի կիրառության իմաստով՝ հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտեր են համարվում Օրենսգրքի 2-րդ հոդվածով սահմանված՝ հարկային հարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերը, ինչպես նաև այն իրավական ակտերը, որոնց պահանջների կատարման նկատմամբ հսկողության լիազորություններն այդ իրավական ակտերով վերապահված են հարկային մարմնին:

2. Հարկային հսկողության նպատակն է հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջներին դրանց կատարման համապատասխանությունը պարզելը, այդ պահանջների խախտումների կանխելն ու խափանելը, դրանց հայտնաբերելը, հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերով սահմանված դեպքերում ու կարգով հարկային պարտավորությունները ճշգրտելը, այդ թվում՝ ինքնուրույն հաշվարկելն ու վերահաշվարկելը, ինչպես նաև հայտնաբերված խախտումների համար պատասխանատվություն կիրառելը:

Օրենսգրքի 333-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

1. Հարկային հսկողությունն իրականացվում է հետևյալ եղանակներով՝

1) հարկային ստուգումներ.

2) հարկային ուսումնասիրություններ.

3) հարկային վարչարարության շրջանակներում իրականացվող՝ Օրենսգրքով և Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով սահմանված այլ գործողություններ:

Օրենսգրքի 343-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

1. Հարկային ուսումնասիրությունը հարկային մարմնի լիազորությունների շրջանակներում սույն գլխով սահմանված կարգով իրականացվող ընթացակարգ է, որի նպատակն է հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջներին դրանց կատարման համապատասխանությունը պարզելը, այդ պահանջների խախտումները կանխելն ու խափանելը, դրանց հայտնաբերելը, սույն բաժնով սահմանված դեպքերում հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերով սահմանված կարգով հարկային պարտավորությունների առաջադրումն ու հայտնաբերված խախտումների համար պատասխանատվություն կիրառելը:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝

2. Հարկային հսկողության շրջանակներում հարկային ուսումնասիրություններն իրականացվում են հետևյալ եղանակներով.

1) կամերալ (ներքին)՝ հարկային մարմնի լիազորությունների շրջանակներում հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների կատարման ճշտությունը պարզելու նպատակով բացառապես հարկային մարմնում սույն գլխով սահմանված կարգով իրականացվող ուսումնասիրություն.

2) արտագնա՝ հարկային մարմնի լիազորությունների շրջանակներում հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների կատարման ճշտությունը պարզելու նպատակով սույն գլխով սահմանված կարգով հարկ վճարողի մոտ իրականացվող ուսումնասիրություն:

Նույն հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետի համաձայն՝

3. Հարկային հսկողության շրջանակներում արտագնա հարկային ուսումնասիրությունների տեսակներն են.

1) հսկիչ գնումը:

Նույն հոդվածի 5-րդ մասի 3-րդ կետի համաձայն՝

5. Հարկային ուսումնասիրությունների արդյունքում հարկային պարտավորություններ չեն առաջանում, բացառությամբ հետևյալ դեպքերի.

3) հսկիչ գնման արդյունքում արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների գրանցման կարգի՝ Օրենսգրքի 414-րդ հոդվածով սահմանված խախտումներ կամ հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառության և (կամ) հսկիչ դրամարկղային մեքենաների միջոցով դրամական հաշվարկների կանոնների՝ Օրենսգրքի 416-րդ հոդվածով սահմանված խախտումներ հայտնաբերելու դեպքում:

Նույն հոդվածի 13-րդ մասի համաձայն՝

13. Սույն հոդվածի 5-րդ մասի 2-6-րդ և 8-րդ կետերով սահմանված դեպքերում ուսումնասիրության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրություններով առաջադրվում են հարկային պարտավորություններ, և կիրառվում է Օրենսգրքով ու օրենքներով սահմանված պատասխանատվություն (...):

Օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

1. Հարկ վճարողի հարկման օբյեկտների, հարկման բազաների և հարկային պարտավորությունների հաշվարկման (գնահատման), հաշվարկային փաստաթղթերի դուրսգրման, հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառության և (կամ) հսկիչ դրամարկղային մեքենաների միջոցով դրամական հաշվարկների, արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների գրանցման, ակցիզային դրոշմանիշերով և (կամ) դրոշմապիտակներով դրոշմավորման, «Անկանխիկ գործառնությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դեպքերում ու կարգով վճարային քարտերով անկանխիկ վճարումներ չընդունելու, այդ թվում՝ վճարային քարտերով անկանխիկ վճարումներ ընդունելու հնարավորություն չապահովելու կամ կանխիկ դրամով գումարի ընդունման սահմանափակումները չապահանջելու, ինչպես նաև արժույթային գործարքների իրականացման համար սահմանված կարգերի ու կանոնների պահանջների պահպանման նկատմամբ ուսումնասիրության նպատակով հարկային մարմինը կարող է իրականացնել հսկիչ գնում (գնումներ):

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի համաձայն՝

2. Հսկիչ գնման իրականացման համար հիմք կարող են հանդիսանալ՝

4) հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմին ներկայացվող (այդ թվում՝ երրորդ անձից ստացված) տեղեկությունները:

Վերոգրյալ իրավական նորմերի համալիր վերլուծության արդյունքում ՀՀ վճարեկ դատարանն արձանագրել է, որ հարկային հսկողության շրջանակներում իրավասու պետական մարմինն իրականացնում է նաև հարկային ուսումնասիրություն, որի տեսակ է հանդիսանում նաև հսկիչ գնումը: Հսկիչ գնման իրականացման համար, ի թիվս այլնի, հիմք կարող են հանդիսանալ նաև հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմին ներկայացվող տեղեկությունները: Ընդ որում, նման տեղեկություններ կարող են ներկայացվել նաև երրորդ անձանց կողմից:

Անդրադառնալով հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ երրորդ անձանց կողմից հարկային մարմին տեղեկություններ ներկայացնելու՝ օրենսդրի կողմից սահմանված հնարավորությանը՝ ՀՀ վճարեկ դատարանը հարկ է համարել արձանագրել, որ նման հնարավորության նախատեսումը պայմանավորված է հարկաբյուջետային քաղաքականության համալիր բնույթով, մասնավորապես, երրորդ անձինք անմիջական մասնակցություն ունեն հարկային հարաբերությունների ձևավորմանը, ինչպես նաև վերջիններս կրում են հարկային ողջ գործընթացների ուղղակի ազդեցությունը: Նշված հանգամանքով պայմանավորված՝ վերջիններս օժտվել են ակտիվ դերակատարությամբ՝ պետության կողմից տնտեսության պետական կարգավորման կարևորագույն գործառույթին նպաստելու նպատակով:

Ըստ այդմ՝ ՀՀ վճարեկ դատարանն արձանագրել է, որ երրորդ անձանց կողմից ներկայացված տեղեկությունը պետք է բավարար լինի հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջները հարկ վճարողի կողմից խախտելու հավանականությունն արձանագրելու համար: Մասնավորապես, յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում հարկային մարմինը, երրորդ անձից ստանալով հարկ վճարողի կողմից

կատարված որևէ հնարավոր խախտման վերաբերյալ տեղեկություն, պետք է գնահատման առարկա դարձնի այդ տեղեկությունը, որից հետո հարկ վճարողի մոտ օրենսդրական պահանջների խախտման ռիսկի վերաբերյալ եզրահանգման գալու պարագայում կարող է հարկային հսկողության շրջանակներում Օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետով նախատեսված հիմքով հսկիչ գնում իրականացնել (տե՛ս, «Գնթունիք» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունն ընդդեմ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի թիվ ՎԴ/7238/05/22 վարչական գործով ՀՀ վճարել դատարանի 15.12.2025 թվականի որոշումը):

Վճարել դատարանի իրավական դիրքորոշման կիրառումը սույն գործի փաստերի նկատմամբ.

Վճարել դատարանն արձանագրում է, որ սույն վարչական գործով Ընկերությունը պահանջել է անվավեր ճանաչել Կոմիտեի 24.11.2023 թվականի թիվ 4242382 արձանագրությունը:

Դատարանը 12.09.2024 թվականի վճռով հայցը բավարարել է այն հիմնավորմամբ, որ. «(...) ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հաշվառմամբ Դատարանը, ուսումնասիրելով Պատասխանողի կողմից Դատարան ներկայացրած վիճարկվող վարչական ակտի կայացման համար հիմք հանդիսացած վարչական վարույթի նյութերը, արձանագրում է, որ դրանցում առկա չէ որևէ ապացույց, որը կվկայի այն մասին, որ առկա է եղել հանձնարարագրում նշված՝ ՀՀ հարկային օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետով սահմանված հիմքերը, այն է՝ հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմնին ներկայացվող (այդ թվում՝ երրորդ անձից ստացված) տեղեկությունները:

Նման պայմաններում Դատարանի գնահատմամբ Պատասխանողը իրավասու չի եղել Հայցվորի մոտ իրականացնել հսկիչ գնում:

Ինչ վերաբերում է Պատասխանողի այն պնդմանը, որ սույն գործով վիճարկվող վարչական ակտի համար, որպես հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմնին ներկայացվող (այդ թվում՝ երրորդ անձից ստացված) տեղեկություն, հիմք է հանդիսացել փնտրված սուբյեկտի վերաբերյալ հարկային մարմնին ներկայացված բողոքը, ապա պետք է նկատել հետևյալը.

Սույն գործով ներկայացվել է էլեկտրոնային էջից ուղարկված հաղորդագրություն, որով հայտնվել է, որ Մեզա Մոլ-ի WHIT Collection խանութից կատարել են գնումներ 40.000 ՀՀ դրամի չափով, սակայն չի ստացել ՀԴՄ կտրոն և սա առաջին դեպքը չէ, որ աշխատակիցները չեն փրամադրում ՀԴՄ կտրոններ:

Դատարանը գտնում է, որ վերոգրյալ հաղորդագրությունը չի կարող գնահատվել որպես երրորդ անձի կողմից փրամադրված տեղեկություն, քանի որ հնարավոր չէ պարզել՝ ում կողմից է ներկայացվել այն, այսինքն՝ ով է հանդիսանում տեղեկատվություն ներկայացրած անձը: Այլ կերպ ասած՝ նշված գրությամբ չի հիմնավորվում ՀՀ հարկային օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետով նախատեսված հիմքի առկայությունը: (...):»:

Վերաքննիչ դատարանը, մերժելով Կոմիտեի վերաքննիչ բողոքը և Դատարանի վճիռը թողնելով անփոփոխ, պատճառաբանել է, որ. «(...) Մինչդեռ տվյալ դեպքում ուսումնասիրելով պատասխանողի կողմից ներկայացված՝ վիճարկվող վարչական ակտի ընդունմանն ուղղված վարույթի նյութերը՝ Վերաքննիչ դատարանն արձանագրում է, որ կատարվել է հսկիչ գնում, մինչդեռ հանձնարարագրում որպես ուսումնասիրության իրավական հիմք նշվել է Օրենսգրքի 343-րդ հոդվածը և 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը, սակայն Դատարան ներկայացված ողջ վարչական վարույթի նյութերում բացակայում է հանձնարարագրում նշված՝ Օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետով սահմանված հայցվորի մասով հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմին ներկայացվող (այդ թվում՝ երրորդ անձից ստացված) տեղեկությունները հայցվորի մոտ հսկիչ գնում իրականացնելու համար: Միաժամանակ, հանձնարարագրում Օրենսգրքի համապատասխան նորմի մատնանշումը՝ առանց այդ հիմքերի առկայության, չի կարող համարվել Օրենսգրքի 343-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 4-րդ կետով սահմանված պահանջի պահպանում: Այսինքն՝ վերը նշված հանձնարարագրի շրջանակներում իրականացված ուսումնասիրությունը ոչ իրավաչափ է:

Ինչ վերաբերում գործի նյութերում առկա երրորդ անձից ՀՀ պետական եկամուտների կազմակերպման և հսկողության վարչությանն ուղարկված էլեկտրոնային հաղորդագրությանը, համաձայն որի՝ «(...) Մեզա Մոլ-ի White Collection խանութից կատարել են գնումներ, 40.000 դրամի չափով, սակայն չեն ստացել ՀԴՄ կտրոն և սա առաջին դեպքը չէ, որ աշխատակիցները չեն տրամադրում ՀԴՄ կտրոններ (...)», ապա ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 42-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ գրավոր ապացույցներ են նաև էլեկտրոնային կամ կապի այլ միջոցով ստացված նյութերը, եթե առկա է հաղորդակցության իսկությունն ապացուցելու հնարավորություն:

Ընդ որում, Վերաքննիչ դատարանը փաստում է, որ ապացույցների թույլատրելիության ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ օրենքի խախտմամբ ձեռք բերված ապացույցներն ապացուցողական ուժ չունեն և չեն կարող դրվել դատական ակտի հիմքում: Ապացույցների թույլատրելիության այս կանոնը վերաբերում է ապացույցները ձեռք բերելիս օրենքով նախատեսված ձևական-ընթացակարգային պահանջների պահպանվածությանը և ենթադրում է. (ա) աղբյուրի օրինականություն՝ ապացույցը պետք է ձեռք բերվի միայն օրենքով սահմանված աղբյուրներից, (բ) ձեռքբերման միջոցների օրինականություն՝ պետք է պահպանված լինեն ապացույցների ձեռքբերմանն ուղղված գործողություններ կատարելուն օրենքով առաջադրված պահանջները, (գ) պատշաճ ձևակերպում՝ ապացույցը, դրա ձեռքբերման գործընթացը պետք է օրենքով սահմանված կարգով ենթարկվեն պատշաճ ձևակերպման, (դ) լիազորված սուբյեկտ՝ ապացույցը պետք է ստացված լինի ապացույց ձեռք բերելու լիազորությամբ օժտված պաշտոնատար անձի կողմից:

Վկայակոչված իրավակարգավորումները հիմք ընդունելով՝ Վերաքննիչ դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ պետական եկամուտների կազմակերպման և հսկողության վարչությանն ուղարկված էլեկտրոնային հաղորդագրությունը չի պարունակում տեղեկություն այն անձի մասին, ով հաղորդել է իրավախախտում թույլ տալու վերաբերյալ տեղեկատվությունը, այսինքն՝ հսկիչ գնում ուսումնասիրության տեսակն իրականացնելու

համար հիմք հանդիսացող գրությունն անորոշ է, որի պայմաններում էլ հսկիչ գնում իրականացնելու համար հանձնարարագրով սահմանված հիմքն առկա չի եղել: (...)»:

Վերոգրյալ իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո անդրադառնալով Վերաքննիչ դատարանի եզրահանգումների հիմնավորվածությանը՝ Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում նշել հետևյալը.

Սույն գործի փաստերի համաձայն՝ Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային հասցեին 10.07.2023 թվականին ուղարկված էլեկտրոնային նամակով երրորդ անձի կողմից ներկայացվել է տեղեկություն այն մասին, որ. «(...) մի քանի օր առաջ Մեզա Մոլլի White Collection խանութից կատարել են գնումներ, 40.000 դրամի չափով, սակայն չեն ստացել ՀԴՄ կտրոն և սա առաջին դեպքը չէ, որ աշխատակիցները չեն տրամադրում ՀԴՄ կտրոններ: Կցանկանայի, որ այս հարցը կարգավորվեր»:

Նշվածն ընդունելով որպես հարկային մարմին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմին երրորդ անձից ներկայացված տեղեկություն՝ Կոմիտեի հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության հարկային տեսչություն-վարչության պետի կողմից 20.10.2023 թվականին տրվել է թիվ 4242382 հանձնարարագիրը՝ Ընկերությունում հսկիչ գնում իրականացնելու նպատակով: Նշված հանձնարարագրի հիման վրա Կոմիտեի հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության հարկային տեսչություն վարչության փոքր հարկ վճարողների ընթացիկ հսկողության թիվ 5 բաժնի աշխատակիցներն Ընկերությունում իրականացրել են հսկիչ գնում, որի արդյունքում 24.11.2023 թվականին կազմված թիվ 4242382 արձանագրությամբ արձանագրվել է, որ հարկային տեսուչ Նաթելա Մաթոսյանի կողմից 24.10.2023 թվականին՝ ժամը 13:32-ին ևս կատարվել է հսկիչ գնում՝ 5000 ՀՀ դրամի չափով, գումարը չի մուտքագրվել հսկիչ դրամարկղային մեքենա և չի տրամադրվել համապատասխան գումարի հսկիչ դրամարկղային կտրոն:

Կատարված իրավախախտման համար Ընկերությանը գանձման է առաջադրվել Օրենսգրքի 416-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված չափով տուգանք:

Անդրադառնալով Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային հասցեին ուղարկված էլեկտրոնային նամակը՝ որպես հարկային մարմին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հնարավոր խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմին երրորդ անձի կողմից ներկայացված տեղեկության պատշաճ աղբյուր դիտարկելու, իսկ դրանով հայտնած տեղեկությունները հսկիչ գնման կատարման հիմքում դնելու իրավաչափությանը՝ Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ երրորդ անձի կողմից ներկայացված տեղեկության և այդ տեղեկությունը ներկայացնելու ձևի հավաստի ու պատշաճ լինելու հանգամանքը ենթակա է գնահատման յուրաքանչյուր գործով առանձին: Հարկային մարմինը յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պետք է դիտարկման առարկա դարձնի երրորդ անձի կողմից հայտնած հանգամանքները, որոնց գնահատման հիման վրա որևէ հարկ վճարողի մոտ օրենսդրական պահանջների խախտման *ռիսկի* վերաբերյալ եզրահանգման գալու պարագայում հարկային մարմինը կարող է հարկային հսկողության շրջանակներում հսկիչ գնում իրականացնել:

Ընդ որում, սույն դեպքում Ընկերության մոտ հսկիչ գնման իրականացման հանձնարարագիրը տրամադրելու հիմքի՝ Օրենսգրքի 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի կարգավորումից ուղղակիորեն բխում է, որ հարկային մարմինն հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների խախտումների վերաբերյալ հարկային մարմին ներկայացվող տեղեկությունը վկայում է ոչ թե հաստատված և ստույգ, այլ *հավանական* խախտումների մասին: Եվ միայն հարկային մարմնի կողմից հարկային հսկողության շրջանակներում համապատասխան գործողությունների իրականացման արդյունքում է հնարավոր դառնում հաստատել կամ հերքել երրորդ անձի կողմից հայտնած խախտումների առկայությունը:

Սույն դեպքում ուսումնասիրելով Կոմիտեի կողմից ներկայացված վարչական վարույթի նյութերում առկա Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային հասցեին ուղարկված էլեկտրոնային նամակի արտատպվածքը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ այն ուղարկվել է Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային փոստին, ամփոփ բովանդակում է հարկ վճարող սուբյեկտի կողմից հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջների հավանական խախտման վերաբերյալ տեղեկություն: Նշվածի համադրված գնահատման արդյունքում՝ Կոմիտեն ներկայացված տեղեկությունն իրավաչափորեն բավարար է դիտարկել Ընկերության մոտ հարկային մարմնին հսկողության լիազորություններ վերապահող իրավական ակտերի պահանջները խախտելու հավանականությունն արձանագրելու համար:

Միննույն ժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը, անդրադառնալով Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային հասցեին ուղարկված էլեկտրոնային նամակի պատշաճ ապացույց համարվելու հարցին, արձանագրում է հետևյալը.

Այսպես, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած որոշումներից մեկով անդրադառնալով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 25-րդ, 27-րդ և 124-րդ հոդվածների իրավանորմերի համակցված վերլուծությանը, արձանագրել է, որ ապացույցների հետազոտումը դատական ապացույցների անմիջական ընկալումն ու վերլուծությունն է՝ դրանցից յուրաքանչյուրի վերաբերելիությունը, թույլատրելիությունն ու արժանահավատությունը որոշելու և գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստական հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը հաստատելու համար դրանց համակցության բավարարությունը պարզելու նպատակով, իսկ ապացույցների գնահատումը ենթադրում է ապացույցների տրամաբանական և իրավաբանական որակում՝ դրանց վերաբերելիության, թույլատրելիության, արժանահավատության և բավարարության տեսանկյունից: Ապացույցների գնահատումը՝ որպես ապացուցման գործընթացի տարր, մտավոր, տրամաբանական գործունեություն է, որի արդյունքում դատարանի կողմից եզրահանգում է արվում ապացույցներից յուրաքանչյուրի թույլատրելիության, վերաբերելիության, հավաստիության և ապացուցման առարկայի մեջ մտնող հանգամանքների բացահայտման համար ապացույցների համակցության բավարարության մասին:

Վարչադատավարական օրենսդրության համաձայն՝ դատարանը գործում եղած բոլոր ապացույցները գնահատում է ներքին համոզմամբ, որը պետք է հիմնված լինի գործում առկա բոլոր ապացույցների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտության վրա:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նշել է նաև, որ թեև ներքին համոզմունքը սուբյեկտիվ կատեգորիա է, այդուհանդերձ, օրենսդիրն այն դիտարկում է որպես ապացույցների գնահատման միջոց, որը հանգեցնում է իրավական գնահատականների, հետևաբար և դատավարական օրենսդրությամբ նախատեսել է դրա օբյեկտիվության ապահովմանն ուղղված որոշակի երաշխիքներ, մասնավորապես՝

1) որպես դատարանի ներքին համոզմունքի օբյեկտիվ հիմք պետք է հանդիսանա գործում եղած ամեն մի ապացույցի և ապացույցների համակցության բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտությունը,

2) դատարանն ազատ է ապացույցների գնահատման գործում:

Ներքին համոզմամբ ապացույցների ազատ գնահատումը ենթադրում է, որ դատարանը կաշկանդված չէ տվյալ ապացույցին գործին մասնակցող և այլ անձանց տված գնահատականներով և արտահայտած կարծիքներով:

Դատարանի կողմից ապացույցների գնահատման արդյունքներն արտացոլվում են դատական ակտի պատճառաբանական մասում, որտեղ դատարանը պետք է մատնացույց անի այն ապացույցները, որոնց վրա կառուցում է իր եզրահանգումներն ու հետևությունները, ինչպես նաև այն դատողությունները, որոնցով հերքում է այս կամ այն ապացույցը: Դատական ակտը միայն այն դեպքում կարող է համարվել պատշաճորեն պատճառաբանված, երբ դրա պատճառաբանական մասում դատարանը ցույց է տվել ապացույցների գնահատման հարցում իր ներքին համոզմունքի ձևավորման օբյեկտիվ հիմքերը:

Այսպիսով, ապացույցների գնահատման արդյունքում ձևավորված ներքին համոզմունքն իրավական նշանակություն է ստանում և օբյեկտիվացվում դատական ակտերին ներկայացվող՝ հիմնավորվածության և պատճառաբանվածության օրենսդրական պահանջի միջոցով:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է նաև, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում ամրագրված է գործի փաստական հանգամանքներն ի պաշտոնե պարզելու (ex officio) սկզբունքը, որը դատական ապացուցման գործընթացում, մասնավորապես, դրսևորվում է կոնկրետ գործի լուծման համար անհրաժեշտ իրավաբանական փաստերի վերաբերյալ հնարավոր և հասանելի տեղեկություններ ձեռք բերելու նպատակով անհրաժեշտ ապացույցներ պահանջելու վարչական դատարանին ընձեռված իրավական հնարավորությամբ (ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 28-րդ հոդված) (*տե՛ս, Զաջուռի գյուղապետարանն ընդդեմ ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի աշխատակազմի Շիրակի տարածքային ստորաբաժանման թիվ ՎԴ5/0029/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.11.2015 թվականի որոշումը*):

Մեկ այլ որոշմամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը հավելել է, որ գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող բոլոր փաստերը դատարանը պարզում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով ձեռք բերված ապացույցների, այդ թվում՝ գրավոր ապացույցների հետազոտման և գնահատման միջոցով և անմիջականորեն

գնահատելով գործում եղած բոլոր ապացույցները, դատարանը որոշում է փաստի հաստատված լինելու հարցը՝ բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման վրա հիմնված ներքին համոզմամբ: Ընդ որում, օրենսդիրը, որպես ընդհանուր կանոն, ամրագրել է կողմի պարտականությունը՝ դատարանին ներկայացնել իր տիրապետման տակ կամ ազդեցության ոլորտում եղած այն բոլոր ապացույցները, որոնցով նա հիմնավորում է իր պահանջները կամ առարկությունները: Միևնույն ժամանակ, օրենսդիրն ամրագրել է նաև ապացույցներ ներկայացնելու հատուկ կանոն, որի համաձայն՝ վարչական մարմինը պարտավոր է նաև ներկայացնել վարչական վարույթի բոլոր նյութերը, ինչպես նաև իր տիրապետման տակ կամ ազդեցության ոլորտում եղած այն բոլոր ապացույցները, որոնք հիմնավորում են հակառակ կողմի պահանջները կամ առարկությունները, ապահովելու իշխանական լիազորություններով օժտված սուբյեկտների ընդունած իրավական ակտերի, գործողությունների ու անգործությունների դեմ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց հանրային սուբյեկտիվ իրավունքների դատական պաշտպանության իրացումը (...):

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը փաստել է նաև, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը կարգավորել է փաստաթղթերի բնօրինակները պարտադիր ներկայացնելու կարգը և դրանք դատարան չներկայացնելու դատավարական հետևանքները: Այսպես, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 42-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ փաստաթղթերի բնօրինակները պարտադիր ներկայացվում են այն դեպքում, երբ համապատասխան փաստերը, օրենքներին կամ նորմատիվ իրավական այլ ակտերին համապատասխան, կարող են հաստատվել միայն բնօրինակով և այն դատարան չներկայացնելու դատավարական հետևանքները հանգում են հետևյալին. դատարանն իր նախաձեռնությամբ կամ դատավարության մասնակցի միջնորդությամբ, տվյալ ապացույցը կարող է հանել հետազոտման ենթակա ապացույցների շարքից: Այլ կերպ՝ օրենսդիրը սահմանել է գրավոր ապացույցները դատարան ներկայացնելու հնարավոր **երկու տարբերակ՝ բնօրինակով կամ պատճենի ձևով**: Միաժամանակ օրենսդիրը սահմանել է պատճենի ձևով ներկայացված գրավոր ապացույցը հետազոտման ենթակա ապացույցների շարքից հանելու կանոն այն դեպքերում, երբ համապատասխան փաստերը, օրենքներին կամ նորմատիվ իրավական այլ ակտերին համապատասխան, կարող են հաստատվել միայն բնօրինակով: *(տե՛ս, Գագիկ Թովմասյանի ընդդեմ ՀՀ ոստիկանության «Ճանապարհային ոստիկանություն» ծառայության թիվ ՎԴ/2680/05/15 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.12.2017 թվականի որոշումը):*

Հարկ է նշել, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր նախկինում կայացրած որոշումներում բազմիցս անդրադարձել է դատական ակտերի հիմնավորվածության հարցին՝ արձանագրելով, որ դատարանը ոչ միայն պետք է նշի այն ապացույցները, որոնց վրա հիմնվել է վիճելի փաստերը հաստատելիս և արդյունքում դատական ակտ կայացնելիս, այլև պետք է պատճառաբանի, թե ինչու է կողմի ներկայացրած այս կամ այն ապացույցը մերժվում: Միայն նման հիմնավորումը կարող է վկայել գործի բազմակողմանի հետազոտության մասին *(տե՛ս, Ռազմիկ Մարությանն ընդդեմ Ստեփան և Անահիտ Մարությանների թիվ 3-54(ՎԴ) քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 27.03.2008 թվականի որոշումը):*

Մեկ այլ որոշմամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ (...) ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ գրավոր ապացույցները դատարան կարող են ներկայացվել կա՛մ բնօրինակով, կա՛մ պատշաճ վավերացված պատճենի ձևով: Միևնույն ժամանակ օրենսդիրը վերոնշյալ ընդհանուր կանոնից սահմանել է հետևյալ բացառությունները՝

ա) փաստաթղթերի բնօրինակները պետք է ներկայացվեն բոլոր այն դեպքերում, երբ գործի հանգամանքները, օրենքներին կամ այլ իրավական ակտերին համապատասխան, կարող են հաստատվել միայն նման փաստաթղթերով,

բ) անհրաժեշտության դեպքում դատարանը կարող է պահանջել ներկայացնելու փաստաթղթերի բնօրինակները: Նման անհրաժեշտություն կարող է, մասնավորապես առաջանալ, երբ գործով ներկայացված միևնույն փաստաթղթի պատճենները տարբերվում են իրենց բովանդակությամբ, և դատարանը չի կարող պարզել գրավոր ապացույցի իրական բովանդակությունն առանց դրա բնօրինակը հետազոտելու: Այդպիսի անհրաժեշտություն կարող է ծագել նաև պատճենի անորակության, դրա իսկության մեջ համոզվելու անհրաժեշտության և այլ դեպքերում (*տե՛ս Ղասեմ Աբդուլահ Նեժադն ընդդեմ Աշոտ Հարությունյանի և մյուսների թիվ ԵԱԲԴ/0704/02/11 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 08.05.2014 թվականի որոշումը*):

Վերը նշված իրավական նորմերի դիրքորոշումների հիման վրա ՀՀ վճռաբեկ դատարանը կրկին արձանագրել է, որ գրավոր ապացույցները դատարան պետք է ներկայացվեն երկու ձևով՝ կամ որպես բնօրինակ, կամ որպես օրենսդրությամբ սահմանված կարգով պատշաճ վավերացված պատճեն: Հետևաբար՝ Դատարանն իրավասու է պահանջել ոչ միայն համապատասխան գրավոր ապացույցների ներկայացում, այլ նաև անհրաժեշտության դեպքում, դրանց բնօրինակները: Հետևաբար, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը փաստել է, որ այն դեպքում՝ երբ դատարան է ներկայացվում գրավոր ապացույց առանց պատշաճ վավերացման՝ առանց նշման այն մասին, որ այն լիովին համապատասխանում է բնօրինակ էլեկտրոնային փաստաթղթին, նման փաստաթուղթը չի կարող ունենալ օրինական ուժ՝ որպես լիարժեք և վստահելի ապացույց, հատկապես՝ երբ այն գոյություն ունի բացառապես էլեկտրոնային տեսքով (*տե՛ս, «Գնթունիք» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունն ընդդեմ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի թիվ ՎԴ/7238/05/22 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 15.12.2025 թվականի որոշումը*):

Վերոգրյալ իրավական վերլուծությունները կիրառելով սույն վարչական գործի փաստական հանգամանքների նկատմամբ՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Կոմիտեի կազմակերպման և հսկողության վարչության էլեկտրոնային հասցեին 10.07.2023 թվականին ուղարկված փաստաթուղթը հանդիսանում է էլեկտրոնային համակարգից ներբեռնված տվյալների տպագիր տարբերակ, որն առկա է բացառապես էլեկտրոնային տեսքով, սակայն նշված փաստաթղթի պատճենը որևէ կերպ չի վկայում իր իսկության մասին, քանի որ դրա վրա բացակայում է օրենսդրությամբ սահմանված կարգով վավերացման որևէ նշան՝ այդ թվում՝ պատճենի իսկությունը հավաստող ստորագրություն կամ հաստատում այն մասին, որ այն համապատասխանում է բնօրինակ էլեկտրոնային փաստաթղթին:

Մինչդեռ, հաշվի առնելով գործող օրենսդրության և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի համապատասխան իրավական դիրքորոշումների պահանջները՝ փաստաթուղթը

պատճենի տեսքով ներկայացվելու դեպքում այն պետք է պարունակի հստակ հավաստում կամ նշում՝ առ այն, որ ներկայացված պատճենը ճշգրիտ և հավաստի կերպով արտացոլում է բնօրինակի բովանդակությունը: Նման հավաստման բացակայությունը փաստաթուղթը դարձնում է իրավական առումով ոչ պատշաճ՝ որպես լիարժեք ապացույց գործի շրջանակում օգտագործման համար: Այլ կերպ ասած՝ փաստաթուղթը, հանդիսանալով էլեկտրոնային համակարգից տպագրված պատճեն, չունի օրենսդրությամբ սահմանված վավերացման որևէ նշան, ինչը խոչընդոտում է դրա՝ որպես պատշաճ ապացույց գնահատելուն:

Հաջորդիվ՝ Վճռաբեկ դատարանը, վերլուծելով Վերաքննիչ դատարանի եզրահանգումները վերոնշյալ իրավական դիրքորոշման համատեքստում, արձանագրում է, որ Վերաքննիչ դատարանն անտեսել է այն հանգամանքը, որ Դատարանը, հետազոտելով ներկայացված ապացույցները, չի իրազեկել պատասխանողին էլեկտրոնային նամակի պատշաճ ձևով վավերացված տարբերակը ներկայացնելու անհրաժեշտության վերաբերյալ: Բացի այդ, ինչպես Դատարանը, այնպես էլ Վերաքննիչ դատարանը չեն հիմնավորել, թե ինչու պատասխանողից չի պահանջվել ներկայացնել փաստաթղթի պատշաճ ձևով վավերացված տարբերակը, հատկապես այն պայմաններում, երբ առկա էին կասկածներ ներկայացված փաստաթղթի հավաստիության վերաբերյալ:

Ամբողջի հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ստորադաս դատարանները չեն անդրադարձել վարչական վարույթի նյութերին կից ներկայացված՝ էլեկտրոնային նամակի պատճենին և չկատարելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված գործի փաստական հանգամանքներն ի պաշտոնե պարզելու պարտականությունը՝ չեն պահանջել այդ փաստաթղթի պատշաճ ձևով վավերացված տարբերակը, ինչպես նաև Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ստորադաս դատարանների կողմից անդրադարձ չի կատարվել հայցադիմումով նշված վարչական ակտի վիճարկման մյուս հիմքերին:

Վերոգրյալ հիմնավորումներով Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Վերաքննիչ դատարանի որոշումը կայացվել է Օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության ծագման պահին գործող 345-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի խախտմամբ, ինչի արդյունքում խաթարվել է արդարադատության բուն էությունը:

Նշված պատճառաբանություններով հերքվում են վճռաբեկ բողոքի պատրասխանում բերված փաստարկները:

Այսպիսով, վճռաբեկ բողոքի հիմքի առկայությունը Վճռաբեկ դատարանը համարում է բավարար՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 150-րդ, 151-րդ և 163-րդ հոդվածների ուժով Վերաքննիչ դատարանի որոշումը բեկանելու և գործն ամբողջ ծավալով նոր քննության ուղարկելու համար:

5. Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումները դատական ծախսերի բաշխման վերաբերյալ.

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 56-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատական ծախսերը կազմված են պետական տուրքից և գործի քննության հետ կապված այլ ծախսերից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ կողմը, որի դեմ կայացվել է վճիռ, կամ որի բողոքը մերժվել է, կրում է Հայաստանի Հանրապետության դատական դեպարտամենտի՝ վկաներին և փորձագետներին վճարած գումարների հատուցման պարտականությունը, ինչպես նաև մյուս կողմի կրած դատական ծախսերի հատուցման պարտականությունը այն ծավալով, ինչ ծավալով դրանք անհրաժեշտ են եղել դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրականացման համար: Դատական պաշտպանության այն միջոցի հետ կապված ծախսերը, որոնք իրենց նպատակին չեն ծառայել, դրվում են այդ միջոցն օգտագործած կողմի վրա, անգամ եթե վճիռը կայացվել է այդ կողմի օգտին:

Վճռաբեկ դատարանը, նկատի ունենալով այն, որ վճռաբեկ բողոքը ենթակա է բավարարման, իսկ գործն ուղարկվում է նոր քննության, որպիսի պարագայում դատական ծախսերի բաշխման հարցին հնարավոր չէ անդրադառնալ գործի քննության ներկա փուլում, գտնում է, որ այդ հարցը ենթակա է լուծման գործի նոր քննության ընթացքում:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 169-171-րդ հոդվածներով, 172-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ Վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1. Վճռաբեկ բողոքը բավարարել: Բեկանել ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի 11.04.2025 թվականի որոշումը և գործն ուղարկել ՀՀ վարչական դատարան՝ նոր քննության:

2. Դատական ծախսերի բաշխման հարցին անդրադառնալ գործի նոր քննության ընթացքում:

3. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացման պահից, վերջնական է և բողոքարկման ենթակա չէ:

Նախագահող _____ **Հ. ԲԵԴԵՎՅԱՆ**

Զեկուցող _____ **Ք. ՄԿՈՅԱՆ**

_____ **Ա. ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ**

_____ **Լ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ**

_____ **Ռ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ**